Е-списание СОЦИАЛНА РАБОТА

2023, брой 1, година XI, 30–46

www.swjournal-bg.com

Взаимодействие между община и университет при диагностициране и помощ на деца с поведенчески проблеми и техните семейства в Кралство Нидерландия

Ивайло Миланов

Резюме. Статията представя модел на междуинституционално сътрудничество между община и университет в Кралство Нидерландия, насочен към подкрепа на децата с проблемно поведение и техните семейства. Представен е процесът на идентифициране на трудностите на детето, насочването към съответните специалисти, оценката на потребностите и планирането на подкрепата за детето и неговото семейство. Статията прави паралел с нормативната база, регламентираща социалната работа в Р България, нейното практическо прилагане, трудностите и възможностите за ефективна подкрепа за децата и техните семейства.

Ключови думи: междуинституционално сътрудничество, деца с проблемно поведение, социална работа, превенция

Interaction between a municipality and a university in the diagnosis and support of children with behavioral problems and their families in the Netherlands

Ivaylo Milanov

Abstract. The article presents a model of inter-institutional cooperation between a municipality and a university in the Kingdom of the Netherlands aimed at supporting children with problem behavior and their families. The process of identifying the child's difficulties, referral to relevant specialists, assessment of needs and planning of support for the child and his family is presented. The article draws a parallel with the normative framework regulating social work in the Republic of Bulgaria, its practical application, the difficulties and opportunities for effective support for children and their families.

Key words: inter-institutional cooperation, children with problematic behavior, social work, prevention

Въведение

Специалистите, работещи с деца, често се срещат с външните, видими, признаци на емоционалното страдание. В България терминът „проблемно поведение“ е описан в Закона за предучилищното и училищното образование (чл. 178 и други в ЗПУО обн. ДВ, бр. 79 от 13 октомври 2015 г., изм. и доп.). В същото време терминът се употребява и от специалистите, работещи с деца, за да бъдат описани трудности на детето в различни области. Като цяло се използва като алтернатива на понятията „рисково поведение“, „неприемливо поведение“, „агресивно поведение“ и др. В настоящата статия е използван терминът „проблемно поведение“, предвид регламентирането му в нормативен документ.

Работата с деца с проблемно поведение поставя пред специалистите редица предизвикателства. Често тези случаи предизвикват у практикуващите и силно безпокойство, чувство за безнадеждност. Моделът, разработен в Кралство Нидерландия, илюстрира сътрудничеството между университет и община в усилията за осигуряване на подкрепа за децата с проблемно поведение. Този модел е представен от неговите създатели като една добра практика в стремежа на местната власт да промени ситуацията за децата с проблемно поведение и техните семейства, подхождайки към трудностите комплексно – изграждане на партньорство с университет, създаване на ясна система за взаимодействие и осигуряване на ресурси.

Обосновка и разработване на модела

Първата стъпка към решението на един проблем е да бъде разпознат като такъв, проучен и анализиран, за да бъде разработен адекватен и ефективен подход за неговото разрешаване. Моделът, създаден в община Амстердам, е практика, която е наречена „Екип по превантивна интервенция“ (ЕПИ). Екипът работи с деца с поведенчески проблеми и тренира техните социални умения, за да не допусне отпадане от училище или по-сериозни социални проблеми. Този

механизъм работи за децата в община Амстердам и е подкрепен от университета „Лайден“.

Хана Свааб, професор по неврокогнитивно развитие и проблеми с развитието в Лайденския университет, ръководител на ЕПИ, представя модела така: „Подходът на екипа за превантивна интервенция (намеса) е разработен през 2011 г., по искане на градския съвет на Амстердам, с цел реализиране на дейности за превенция при малките деца със сериозни поведенчески проблеми. Те извършват много сериозни престъпления като грабежи, кражби, кражби с взлом, тежки нападения, нападения и дори убийство. Изследванията също така показват, че децата с брат-престъпник имат голям шанс да бъдат осъдени, както и че много от топ 600 престъпниците са се развили по подобен негативен начин от детството. За деца с висок риск от въвличане в престъпления шансът за успешна намеса се увеличава, ако интервенцията се извърши до 12-та им година, т.е. трябва да се осигури постоянна подкрепа в по-млада възраст. В резултат на тези изследвания община Амстердам започва да търси научни познания за разработване на нови и превантивни подходи. Процесът на разработване на ЕПИ е съпътстван от научни изследвания с партньорството на Отдела по невропедагогика и нарушения на развитието на университета в Лайден“ (Han Spanjaard, Amsterdam, september 2019).

Моделът ЕПИ е мотивиран от негативните последици в социален и обществен план, породени от ненавременна и неефективна намеса. Обосновката за изграждането на модела илюстрира разбирането за значението на превантивната работата в подкрепа на децата с проблемно поведение и техните семейства. ЕПИ си поставя за цел „да се увери, че децата с поведенчески проблеми не развиват повече проблеми или не стигат до престъпления“ (Municipality and University join forces to help children with behavioural problems).

Идентифициране на трудностите при децата, насочване и същност на работата с детето и семейството

Екипът, конструиран в рамките на модела, споделя разбирането, че децата на определена възраст имат умения да откликват с емпатия във взаимоотношенията си с другите и съумяват да следват обществено приетите принципи на социално общуване. За да могат да овладеят поведението си, децата трябва да са развили широк спектър от умения, „те трябва да приемат социалните сигнали от средата, обработят информацията бързо и да съобразят поведението си спрямо това; те трябва да могат да предвидят ефекта на тяхното поведение върху другите и да могат да изразят емпатия и да са в състояние да контролират своите собствени емоции и поведение“ (Municipality and University join forces to help children with behavioural problems).

Разбирането на специалистите на ЕПИ за проблемното поведение на децата се основава на възгледа, че навременната намеса дава по-ефективни резултати, както и че в основата на тяхното поведение стои влиянието на средата и личностното развитие на самото дете: „Децата, които не проявяват емпатия или не разбират света около себе си, показват негативно поведение, като например използване на вулгарни или цинични изрази, обиди, и са в риск от развиване на сериозни поведенчески проблеми и дори риск от извършване на престъпления. Но обикновено минава дълго време, преди да се започне интервенция, да се постави диагноза и започне лечение. Дотогава поведението вече е ескалирало и често детето вече се е сблъсквало с полицията“ (пак там).

Според проф. Ханна Свааб: „Децата с поведенчески проблем като цяло имат затруднения с поведението си в социални ситуации. Неврокогнитивният профил на деца, които са насочени към ЕПИ, е в основата на изследванията. Наблюдават се техните социални силни и слаби страни и кои умения те могат да научат, за да се избегнат поведенческите проблеми. На основата на този профил, ЕПИ обучител разработва план за действие да помогне на детето да научи тези умения. Това е съюз с родителите, училището и детето“ (Gemeente Haarlem, sept., 2019).

От споделеното за практиката на работа е видно, че в случаите, в които специалистите, работещи с детето в училище, срещат трудности в овладяване на неговото поведение (агресивни, разрушителни прояви), насочват детето към ЕПИ. Проф. Свааб илюстрира процеса чрез случай на дете на 12 години, което често е ядосано, крещи на учителите си и бяга от училище. Учителите предприемат мерки за неговото изключване и докладват случая на ЕПИ. Стартира оценка на неговите неврокогнитивни умения. Тази оценка включва гледане на филми със социални и емоционални ситуации, докато се наблюдава реакцията на детето, времето за реакция и сърдечния пулс. Това дава информация как детето откликва емоционално на определени социални ситуации. Наблюдението показва, че момчето има трудности при разпознаване на социалните сигнали, например изражението на лицето: „Той определяше всичко, което види, като агресия и гняв. Като добавим и затрудненията във вербалното изразяване, означава, че той не може да изрази емоциите си с думи. Той се оказа несигурен и притеснителен, беше му невъзможно да разбере какво хората искат от него и удряше превантивно тези около себе си. Страхът от несправяне му пречеше да влиза в клас. Специалистите от ЕПИ, започват да упражняват с него идентифициране на емоциите, допълнителни часове по език и помощ за усвояването на материала в училище. Това помогна. Той събра кураж да се върне в училище и в края на краищата не беше изключен. На него наистина му олекна. Дотогава той се е чувствал сякаш никой не го разбира и следователно се е чувствал сам“ (Han Spanjaard, Amsterdam, september 2019).

ЕПИ работи по определени стъпки, които гарантират качеството и ефективността на намесата: при получаването на сигнал от училище ЕПИ прави анализ на обкръжението на детето чрез разговори с него, родителите, специалисти от училището, както и други източници на информация; оценява рисковете и защитните фактори (дете, семейство, училище, връстници); провежда наблюдение за неговите социални умения. В контекста на развитието на неврокогнитивните функции на детето се анализират четири области:

обработване на социална информация; виждане за социална перспектива; поведенчески сценарии и самоконтрол. Въз основа на анализа ЕПИ изготвя план за индивидуален подход за детето и семейството. ЕПИ инвестира време в изграждане на доверителна връзка с детето и/или семейството. Подкрепата от страна на ЕПИ продължава до редуциране на поведенческите проблеми или тяхното преодоляване. В някои случаи е възможно да бъде привлечен и друг специалист, съобразно индивидуалните нужди.

В работата с детето и семейството е предвидено разработването на индивидуален план за подкрепа. В индивидуалния план ЕПИ предвижда краткосрочни и дългосрочни резултати. Примери за краткосрочни резултати са коригирано социално поведение; положително взаимодействие със социалната среда – семейство, училище, групата на връстниците; редуцирани прояви на агресивно поведение; повишаване на социалните и когнитивни умения; развитие на емоционалната компетентност; повишаване на самоконтрола на поведението; по-добри резултати в училище; повишаване на родителските умения и др. „В дългосрочен план резултатите могат да бъдат: детето в по-късна възраст не се отклонява от пътя си и не извършва престъпления, например“ (пак там).

Освен групата деца с проблемно поведение в училище ЕПИ се ангажира и с децата в чиито семейства има регистрирани криминални прояви, на близки или роднини на детето. Механизмът на работа е същият – ако има семейство, в което негов член бива арестуван, специалист на ЕПИ посещава семейството в рамките на 48 часа, за да идентифицира поведенческите проблеми на децата в него.

Моделът ЕПИ в контекста на принципите на социалната работа

За да бъде разгледан моделът на работа на ЕПИ през призмата на професионалното отношение към проблема „деца с проблемно поведение“, е необходимо да бъде съотнесен към определението за социална работа. „Професията социална работа промотира социална промяна, решаването на проблеми в човешките отношения и овластяването и освобождаването, за да

повиши благополучието. Ползвайки теориите за човешкото поведение и социалните системи, социалната работа се намесва там, където хората си взаимодействат със социалната среда“ (Симеонова, Р., 2011).

Работата на ЕПИ е базирана на следните принципи: 1. Прилагане на научно познание в ежедневието – сътрудничеството с университета означава, че научното познание от целия свят се прилага чрез индивидуален подход; 2. Работата на ЕПИ е съюз с родителите, училището и детето; 3. Със съгласието на родителите, детето бива наблюдавано и тествано в училище, за да се разбере причината на поведенческите проблеми; 4. Без етикети – според проф. Хана Свааб: „Обичайната грижа често поставя етикет на детето, базиран на неговото поведение, докато ние гледаме факторите, които определят това поведение и избираме най-успешния подход“ (Swaab, H.); 5. Индивидуализирана интервенция – ЕПИ бързо се намесва и наблюдава детето в неговата среда – в училище, което улеснява родителите, за които не е нужно да пътуват от една социална услуга до друга.

Според проф. Свааб: „Целта на подходящата превантивна интервенция е не само да намали рисковите фактори, а и да подсили защитните. Също така се обръщат към сигнализираща стратегия, която да може да бъде предприета в кратки срокове ако здравословното развитие на дадено дете е възможно да е в риск.

Що се отнася до хората в екипа: „Менторът на ЕПИ трябва да има необходимото образование (социални дейности, психология или педагогика и/или подходящ трудов опит. Важно е менторът на ЕПИ да може да се впише в средата на живот и нивото на децата и семействата. Той или тя има умения за прилагане на съвети в практика“ (Gemeente Haarlem, sept. 2019).

Видно от принципите, заложени в модела, работата на ЕПИ кореспондира с професионалното разбиране за същността на социалната работа.

Моделът през призмата на управлението на процеси в социалната сфера и професионалния подход

Моделът ЕПИ може да бъде разглеждан и през призмата на управлението на процеси в социалната сфера и професионалния подход.

Управлението представлява „обединяване и насочване усилията на хората, за да се постигнат определени цели“ (Витанова, Н., Н. Машонов, В. Боянова, Г. Механджийска, Р. Симеонова, А. Генова, Д. Фъртунова, 2011: 146–191). Основни акценти и характеристики на управлението – дейност, насочена към: 1. Обединяване и направляване/насочване усилията на група от хора; 2. Целенасочено въздействие върху поведението на дадена организация/система; 3. Постигането на определени цели/желани резултати; 4. Ефикасно и ефективно оползотворяване на ресурсите – материални, финансови, човешки, информационни.

В модела ЕПИ ясно се открояват функциите на управлението. В теорията на мениджмънта за основни се считат следните управленски функции: „Планиране – процес на формулиране целите на организацията и на начините за тяхното постигане (подфункции – целеполагане, прогнозиране, анализ на вътрешната и на външната среда на организацията, разработване на планове); Организиране – разпределяне на задачите между хората в организацията, координиране на техните усилия, структуриране на организацията, делегиране на правомощия; мотивиране – стимулиране на хората в организацията чрез прилагането на различни средства и методи (управленски въздействия) да работят за постигане целите на организацията; Контрол – дейност, осигуряваща достигане целите на организацията, основана на измерването и оценяването“ (пак там).

Друг пример за управленски подход е определянето на процеса на работа на ЕПИ с детето и семейството. Подходът в четири стъпки (Gemeente Amsterdam): 1. Ранно сигнализиране на ЕПИ; 2. Интензивно наблюдение на проблемите и причините които ги провокират; 3. Изпълнение на план за действие и 4. Мониторинг. Определена е целта на екипа – да се увери, че децата с

поведенчески проблеми не развиват повече проблеми или не стигат до престъпления. Членове на екипа: хора с различни професии (психиатри, социални работници, служители от пробация и други). Това дава възможност за широка експертиза и адекватен отговор на потребностите на децата и техните семейства. Специалистите работят по двойки. Това дава възможност да бъде осигурена последователна и стабилна връзка. Ако единият специалист отсъства, вторият може да продължи работата с клиентите.

Различната експертиза на специалистите дава възможност да се допълват при оценката, планирането и реализирането на дейностите.

Наличието на стандарт – една двойка специалисти работи със средно 12 до 15 деца и техните семейства, осигурява по-високо качество. Тази организация на работа има менторска функция – тъй като покрива широк кръг от проблеми на семейството и го съпровожда във всички етапи от дейностите, заложени в плана.

ЕПИ се ръководи от проф. Ханна Свааб към Департамента по невропедагогика и проблеми в развитието на Лайденския университет, но отговорността за неговото обществено припознаване и практическа реализация е на кмета и ресорната администрация. Това дава възможност да се концентрират усилията за решение на проблема максимално близо до гражданите: „ЕПИ работи от името на кмета и алдермана за младежта (като директор дирекция „Социални дейности“ в общината, но са социални дейности само за деца, бел. прев.) и се намесва активно и превантивно, за да държи младежите в правия път (насочване на поведението в рамките на обществените норми – бел. моя). Това означава идентифициране на проблема на ранно ниво, бързо действие, осигуряване на добра информация и предоставяне на подходяща помощ. Общинският съвет в Лайден гласува през юни 2019 г. повече от 500 000 евро, за да може ЕПИ да работи и на нейната територия, като проектът е стартирал през септември 2019 г.“ (Schenk, D., 2019).

Оценка на ефективността

Създателите на модела го определят като осигуряващ ефективна и навременна подкрепа за децата и техните семейства.

„Подходът се оказа ефективен. Около 70% от децата успяват да се справят и се нормализира поведението им, особено като се има предвид трудната целева група, това е впечатляващ процент. За около 30% обаче подходът ЕПИ се оказва трудно приложим. Община Амстердам в сътрудничество с Лайденския университет стартира проучване: какво работи и кои части от подхода ЕПИ не оказват влияние върху тези трудни 30% от случаите. Подходът ЕПИ в Амстердам наблюдава 300 до 350 деца и техните семейства всяка година. Разходите в Амстердам са 8000 евро на случай на година. В Амстердам е направен преглед на спестените разходи при приспособяване на деца със сериозни поведенчески проблеми. Оказа се, че един престъпник от топ 600 около двадесетата си година е струвал на обществото повече от 300 000 евро, включително разходи за полиция, правосъдие, помощ, материали, щети и други, и навременното приспособяване на децата спестява на общината много неудобства. По този начин подходът ЕПИ също допринася за подобряване на качеството на живот. Той може да се намеси навреме и да предотврати проблеми като отпадане от училище, настаняване извън дома и др. За децата с тежки поведенчески проблеми (без ЕПИ) редовно са прилагани подходи и интервенции, които не са ефективни. Чрез прилагане на подхода ЕПИ част от бюджета се разпределя за тази целева група (Gemeente Haarlem, sept 2019, Tekst: Tijn Wierda).

Изводите, които прави проф. Свааб за периода на оценка, са впечатляващи и защото анализът насочва към значително различен поглед към поведението на детето, различен от традиционно приетите до момента: „ЕПИ в Амстердам се оказа най-успешен. След шест месеца поведенческите проблеми при 75 до 80 процента на децата са се намалили до такава степен, при която те вече не се класифицират като сериозни. Това означава, че ЕПИ работи по-добре, отколкото

обикновеното лечение или терапия, които се основават на поведенческите проблеми, а не на основните неврокогнитивни процеси“ (по: Schenk, D., 2019).

Моделът, разработен в община Амстердам, може да бъде разглеждан като практика на работа, в която са налице ясно регламентирани правила и процедури в процеса на взаимодействие между специалистите, ангажирани в работата с детето и семейството. На практика по този начин се изгражда ясна и предвидима среда както за децата и техните семейства, така и за самите специалисти работещи с тях. Високата ефективност на този модел се дължи основно на начина на неговото създаване и начина на неговото управление, спазвайки основните принципи на управлението и теориите за поведението на детето.

Проектът ЕПИ също така е критикуван. На въпрос към Розали Брандън, представител на ЕПИ – „Етично ли е да се отнасяме към едно дете, което все още нищо лошо не е сторило, като към потенциален престъпник? – отговаря: „Неетично е да не се използват всички ресурси, които имаме, за да избегнем подхлъзването към престъпление. Защо трябва да чакаме, докато нещата се объркат, за да за спасим детето?” (Corlijn de Groot, 2016).

Тази критика интерпретира намесата на ЕПИ като интервенция, насочена към хипотетично противозаконно поведение. В същността си намесата на ЕПИ адресира емоционалното страдание на детето, осигурява подкрепа за детето и неговото семейство, за да бъдат избегнати задълбочаването на трудностите, независимо дали са във външната реалност (неприемливо, противозаконно поведение) или в емоционален план – задълбочаване на емоционалното страдание (автоагресивни прояви, самонаранявания, суицид). Намесата на ЕПИ се основава не само на разбирането за детското развитие, а и на статистическата информация, отчитаща връзката между родител/близък на детето, извършил престъпление, и рисковете детето да демонстрира проблемно поведение.

В заключение цитираме едно публично изказване за „Силата на ЕПИ:

⇨ действа бързо;

⇨ науката и практиката се подпомагат взаимно ;

⇨ в 70% от ситуациите, подходът на ЕПИ е довел до промяна в поведението на детето, младежа или семейството;

⇨ занимават се със семейството, колкото време е необходимо.

Подходът на ЕПИ е продължително развитие в сътрудничество с науката“ (Gemeente Amsterdam).

Нормативна база и практика в България

В националното законодателство на Р България компетенциите, правомощията и функциите на училището и детската градина са разписани в Закона за предучилищното и училищното образование. Пак там са описани и дейностите, към които се насочва детето, което има проблем с усвояването на учебния материал или проявява проблемно поведение, като целта е неговото личностно развитие. Това е процес, който следва от хипотезата, че поведението на детето не е самоцел, а е провокирано от вътрешни и външни фактори. В контекста на проблемното поведение образователната система ясно заявява, че детето реагира на тези фактори по начин, който е неприемлив (чл. 46 до 52 от Наредба за приобщаващо образование (НПО), обн. ДВ, бр. 86 от 27 октомври 2017 г.). В същото време правомощията и функциите на образователната система са насочени в подкрепа на детето, но не адресират трудностите в средата. Работата с родителите и средата е регулирана ограничено и императивно в чл. 53 от НПО (пак там). Намесата на социалната система, която има функцията да оцени семейството, взаимодействието между неговите членове и ефекта върху детето, която следва да направи оценка на развитието на детето и идентифицира рисковете, е предвидена на последващ етап в случаите, в които „родителите не съдействат“ (чл. 53, ал. 3 от НПО (пак там). Насочването на детето и семейството към социална услуга е най-често срещаната мярка, като в повечето случаи училището остава извън този процес на интервенция или остава на информативен режим, предвид изискването на чл. 53, ал. 4 от НПО за отговор за предприети мерки, след сигнализиране (пак там).

Документът, регламентиращ взаимодействието между образователната и социалната сфера, е: „Алгоритъм за взаимодействие между институциите в системата на предучилищното и училищно образование и дирекциите „Социално подпомагане“ по отношение осигуряването на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците“. Това споразумение е подписано от министрите на труда и социалната политика и образованието и науката през м. септември 2019 г., давайки насока за взаимодействие, като ползва наличните ресурси на двете системи и регламентира намесата и обмяната на информация (Алгоритъм за взаимодействие между институциите в системата на предучилищното и училищно образование и дирекциите „Социално подпомагане“ по отношение осигуряването на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците).

Към момента няма представени резултати или анализи от работата на този алгоритъм, за да бъдат направени изводи относно неговата ефективност.

В подкрепа на процеса на обединяване на усилията на институциите в работата с детето и неговото семейство са текстове от Закона за закрила на детето, които насочват към взаимодействие в работата по конкретен случай, (напр. чл. 20 от ЗЗД, обн. ДВ, бр. 48 от 13 юни 2000г, изм. и доп.). Законът определя органите за закрила и тяхното взаимодействие, като делегира правомощия на дирекциите „Социално подпомагане“ да извършват оценка на рисковете и планират подкрепата за детето и семейството. Практиката показва, че често провокативните и предизвикателни поведенчески прояви се идентифицират и отчитат в рамките на училищната среда, като се правят опити за тяхното овладяване в рамките и правомощията на училището. В резултат, често поведението на детето води след себе си оценка „специални образователни потребности“ (СОП) заради трудностите в усвояването на учебния материал или до разглеждане на възпитателно дело по Закон за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни (ЗБППМН), когато е налице естествена ескалация на това поведение, след неефективна намеса.

Представям пример от практиката за ескалация на проблемното поведение при дете и факторите, които влияят върху това поведение. Майка с две деца, на 5 и 9 години, търси помощ и закрила поради системно домашно насилие. С това насилие са запознати кметът на населеното място, районният инспектор, детската градина и съседи на семейството. Процедурата е спазена – създадена е документална история на насилието, уведомени са дирекция „Социално подпомагане“ (отдел „Закрила на детето“), майката и децата са придружени до кризисен център. Поведението на децата илюстрира ефекта от насилието – по-малкото дете (момче) отказва да пусне крака на майка си, включително и при посещението при психолог, а по-голямото дете (момиче) непрекъснато разказва колко добра ученичка е и какви успехи има в училище. Майката е фокусирана върху насилието, детайли от ежедневието и в конкретика към ескалиращите заплахи от съпруга ѝ напоследък. В кризисния център малкото дете заплашва с нож социалния работник, защото е казал, че вече е голям и не е необходимо майка му да сервира закуската, че той „може сам“, а момичето все така е фокусирано върху представянето на училищните си успехи. Впоследствие бащата намира кризисния център и „мотивира“ жертвите да се откажат писмено от услугата и да се върнат вкъщи. Семейството е насочено към Център за обществена подкрепа (ЦОП) за работа с майката и децата – жертви на насилие, като за консултациите ги води бащата, който е извършителят на насилието. Към момента момчето има сериозни проблеми с поведението в училище, определена е работа с обществен възпитател по реда на ЗБППМН. Липсва информация за другото дете в семейството.

Този случай поставя редица въпроси, свързани с ефективността на намесата на системата за закрила на детето, когато дейностите са ориентирани и фокусирани върху самото дете, без да адресират трудностите в средата и родителската грижа.

Заключение

Паралели с моделите на работа с деца с проблемно поведение в България могат да бъдат направени достатъчно много. Тази статия не може да обхване подробностите в работата на ЕПИ, но поставя въпроси и укрепва убеждението, че работата с детето има своя научно и професионално реализиран подход. Моделът ЕПИ е пример за своевременна подкрепа за децата с проблемно поведение и техните семейства, като използва научните постижения за когнитивното развитие на детето и влиянието на средата върху поведението. Партньорството между община и университет за максимално ефективно ползване на ресурсите, определянето на ясна цел, анализ на резултатите, създаването на стандарти за работа и публичност на дейностите са онези характеристики, които правят ЕПИ отличим. Ефективността от почти 80% случаи, които се категоризират като успешни, изглежда естествен резултат. Амбицията да се включат деца, които статистически имат по-висок риск от проявление на проблемно поведение, както и да се проучат причините, които не позволяват постигането на резултати в някои семейства, демонстрират нагласа и желание за обхващане на някои от най-предизвикателните случаи в практиката. Стратегическото мислене при обосноваването и изграждането на модела илюстрира научното познание за управлението на един процес.

Използвана литература

Алгоритъм за взаимодействие между институциите в системата на предучилищното и училищно образование и дирекциите „Социално подпомагане“ по отношение осигуряването на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците. [Algoritam za vzaimodeystvie mezhdu institutsiite v sistemata na preduchilishtnoto i uchilishtno obrazovanie i direktsiite „Sotsialno podpomagane” po otnoshenie osiguryavaneto na podkrepa za lichnostno razvitie na detsata i uchenitsite] – https://www.mon.bg/upload/19569/Algoritam_ASP_090519-v1.pdf

Витанова, Н., Н. Машонов, В. Боянова, Г. Механджийска, Р. Симеонова, А. Генова, Д. Фъртунова. ЖИВОТ В ОБЩНОСТТА. Наръчник за професионалисти в организации за психосоциална рехабилитация. Сдружение „Човеколюбие“, 2011, 146–191. [Vitanova, N., N. Mashonov, V. Boyanova, G. Mehandzhiyska, R. Simeonova, A. Genova,D. Fartunova. ZhIVOT V OBShtNOSTTA.

Narachnik za profesionalisti v organizatsii za psihosotsialna rehabilitatsia. Sdruzhenie „Chovekolyubie“, 2011, 146–191.]

Закон за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (ЗБППМН). – Обн. *ДВ*, бр. 13, 1958 г., загл. изм. бр. 11, 1961 г., Изм. бр. 24, 2019 г., в сила от 1.07.2020 г.

Закон за закрила на детето. – *ДВ*, бр. 62 от 5 август 2022 г.

Закон за предучилищното и училищното образование. – ДВ, бр. 11 от 2 февруари 2023 г.

Наредба за приобщаващо образование. – *ДВ*, бр. 86 от 27 октомври 2017 г.

Правилник за прилагането на закон за закрила на детето. – *ДВ*, бр. 2 от 8.01.2021.

Симеонова, Р. (2011). Ръководство и култура в организациите за социална работа. София, Ибис. [Simeonova, R. (2011). Rakovodstvo i kultura v organizatsiite za sotsialna rabota. Sofia, Ibis.]

Симеонова, Р. (2008). Организационна култура и управление на социално-педагогическите институции за деца. София, Ибис, 63–98. [Simeonova, R. Organizatsionna kultura i upravlenie na sotsialno-pedagogicheskite institutsii za detsa. Sofia, Ibis 2008, 63–98.]

Corlijn de Groot, 08 mar. 2016. – https://www.dekennisvannu.nl/site/special/Criminaliteit-is-te-voorkomen/39#!/ – посетен на 08.03.2022 г.

Gemeente Amsterdam. – https://www.amsterdam.nl/sociaaldomein/onderwijs-leerplicht/preventief-interventie-team/ – посетен на 03.02.2022 г.

Gemeente Haarlem, sept 2019, Tekst: Tijn Wierda. – https://www.haarlem.nl/inwoners-en-ondernemers/

Han Spanjaard, Amsterdam, september 2019. – http://www.hanspanjaard.nl/wp-content/uploads/2019/11/Spanjaard-2019-Interventies-voor-vroegtijdige-voorkoming-van-ernstige-criminaliteit-DEF.pdf – посетен на 02.03.2022 г.

Municipality and University join forces to help children with behavioural problems. – https://www.universiteitleiden.nl/en/news/2019/06/municipality-and-university-join-forces-to-help-children-behavioural-problems – посетен на 06.03.2022 г.

Schenk, D. (2019). Gemeente en Universiteit slaan handen ineen om kinderen met probleemgedrag te helpen. – https://gemeente-leiden.email-provider.nl/web/ruoiocjgwx/raoeqkvik3; вж. по-подробно в: https://www.universiteitleiden.nl/nieuws/2019/06/gemeente-pit-leiden, посетен на 03.02.2022 г.

Swaab, H. Vroeg ingrijpen bij gedragsproblemen op school. Geen labeltjes. – https://www.universiteitleiden.nl/wetenschapsdossiers/grip-op-je-gezondheid/vroeg-ingrijpen-bij-gedragsproblemen-op-school – посетен последно на 25.06.2023.

За автора:

Ивайло Миланов, социален работник на свободна практика,
редовен докторант към Факултет по педагогика
на Софийски университет „Св. Климент Охридски“,
направление „Социални дейности“
Контакт: imilanov@gmail.com